

Kgobokanyo ya Ditlhangwa

SETSWANA

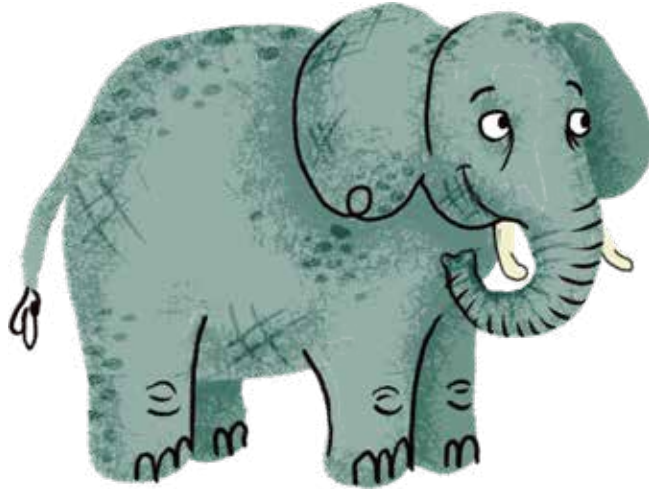
PUO YA GAE

KGWEDITHARO 3

MOPHATO
1

Kgobokanyo Ya Ditlhangwa

MOPHATO 1 | KGWEDITHARO 3

SETSWANA

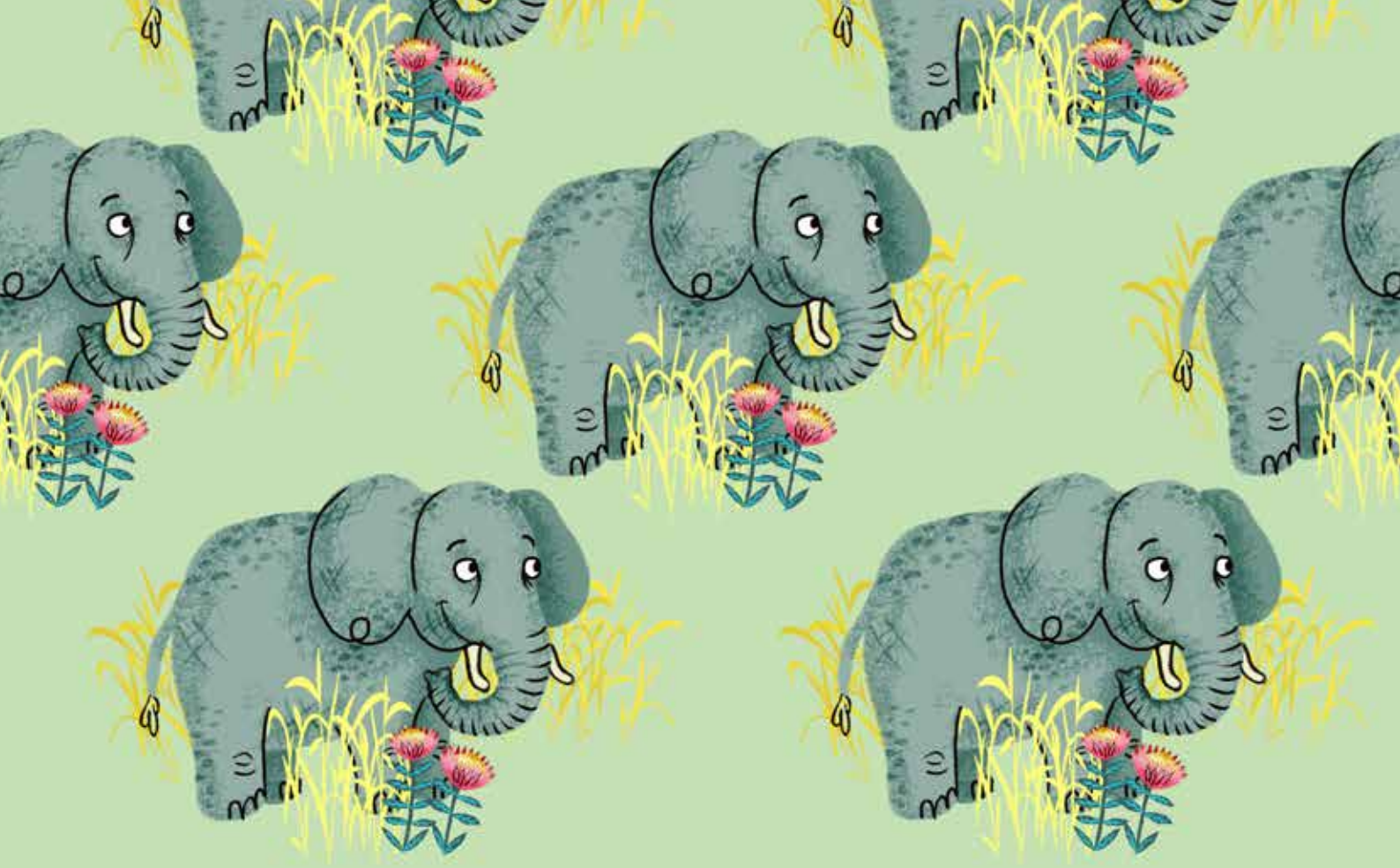
**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

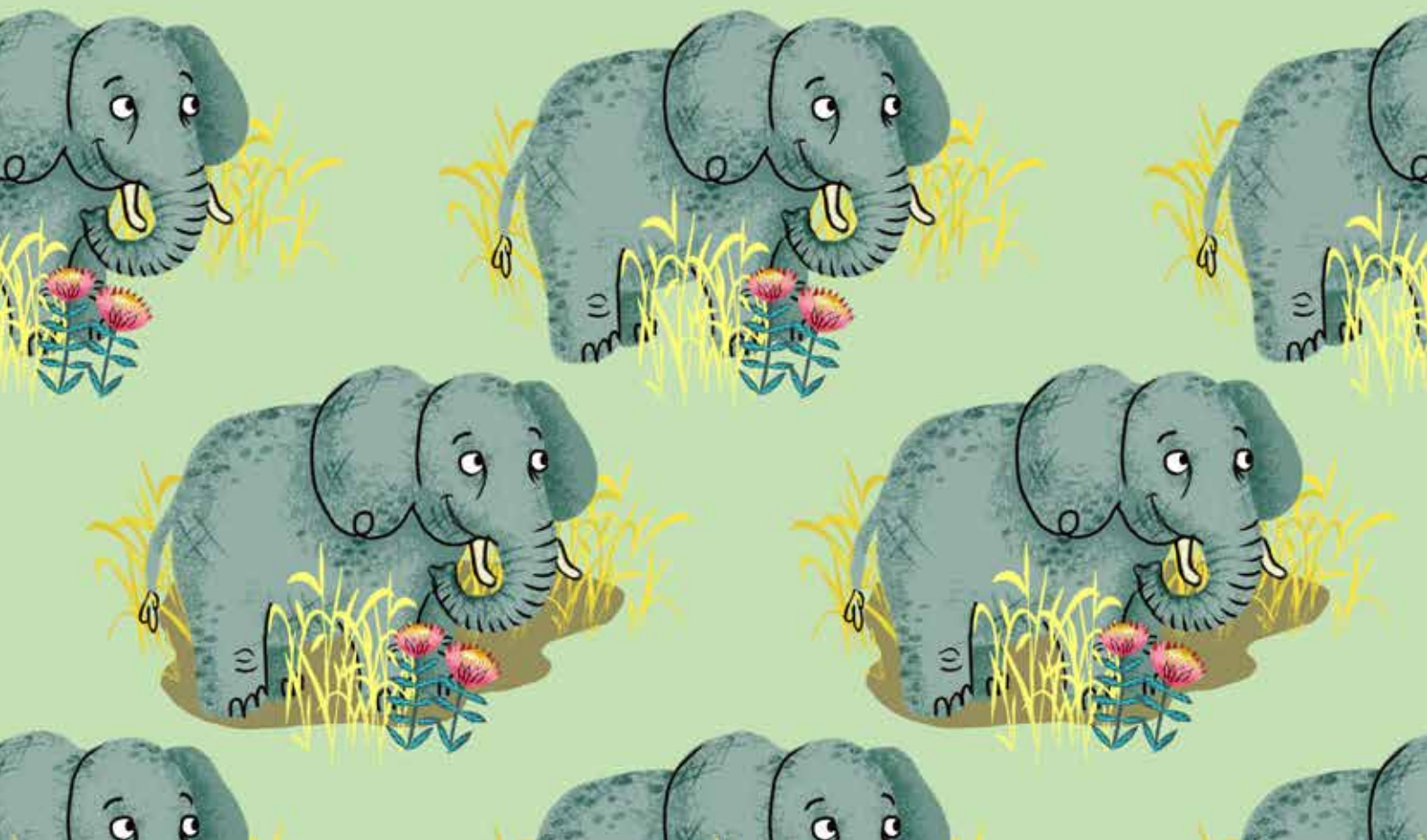
Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

KGWEDITHARO 3

MMAPA WA AFORIKABORWA

Sekipa sa
ga Botlhale
se se
ntšhwa

Kapabokone

Borokgwe jo bo
ntshwanelang

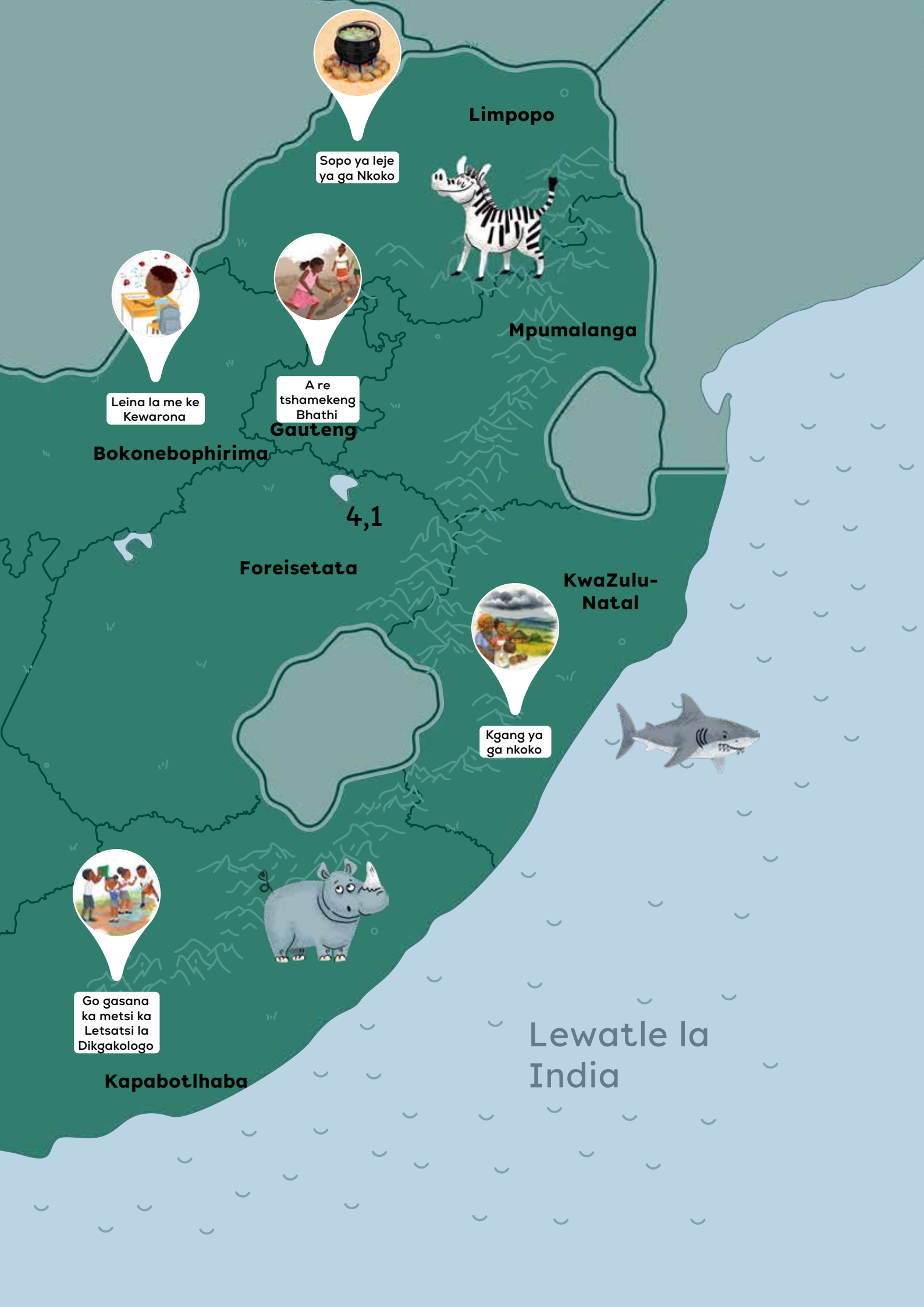
Baki eo ke
ya me!

Kapabophirima

Lewatle la
Atlantiki

Sopo ya leje
ya ga Nkoko

Limpopo

Mpumalanga

Leina la me ke
Kewarona

Bokonebophirima

A re
tshamekeng
Bhathi

Gauteng

4,1

Foreisetata

Kgang ya
ga nkoko

**KwaZulu-
Natal**

Go gasana
ka metsi ka
Letsatsi la
Dikgakologo

Kapabotlhaba

**Lewatle la
India**

KGWEDITHARO 3

DIKGANG

Baki eo ke ka ya me!

1

Borokgwe jo bo ntshwanelang

15

Kgang ya ga nkoko

29

Sopo ya leje ya ga Nkoko

37

A re tshamekeng Bhathi

51

Go gasana ka metsi ka Letsatsi la Dikgakologo

63

Leina la me ke Kewarona

77

Sekipa sa ga Botlhale se se ntšhwa

91

KGANG 1

BAKI EO KE YA ME!

Thitokgang: Diaparo tsa rona

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang e tla thusa barutwana go tlhaloganya gore bana ba a gola le go feta diaparo tsa bona. Go le gantsi, fa bana ba feta seaparo, se fetisetswa kwa go ba bannye. Go ka utlwala go le thata fa re feta seaparo sa rona se re se ratang - mme ra bona bomonnaarona ba se apere!

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mariga, re apara diaparo tse di kgethegileng tsa mefutafuta gore re thuthafale, jaaka dihutshe, dijeresi, dibaki le dikausu.
- Bana ba a gola, mme fa ba ntse ba gola ba feta diaparo tsa bona.
- Diaparo tse dinnye thata di ka utlwagala di re tiisa re sa phuthologe mme go ka nna thata go itshikinya fa re leka go di apara.
- Bomonaarona ka dinako dingwe ba apara diaparo tse di abilweng go tswa mo go bogoloabona.

Togaleano la go Tlhaloganya: Tshwantsha mo mogopolong

- Ke eng: Go tshwantsha mo mogopolong ka se se diragalang mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go dira gore kgang e utlwagale e le ya boammaruri mme e kgatlhisa.
- Se thusa jang: E go thusa go tlhaloganya gore baanelwa le mafelo a lebega jang mme se dira gore kgang e utlwale sentle.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
4,1	Matshepo o ne a tswa mo dikobong. O ne a apara jini ya gagwe. O ne a apara hempe le jeresi. O ne a rwala dikausu le ditlhako. O ne a rwala mmese o o bobowa.	Ke bopa setshwantsho sa mogopolo sa Matshepo a leka go aparela ka bonako jo a ka bo kgonang gonne a gatsela.
10,3	“Matshepo, o dira eng ka diaparo tsotlhe tseo tsa bogologolo?” Mmaagwe a botsa. “Ga di tlhole di go lekana!”	Nka bopa setshwantsho sa mogopolo sa diaparo tse dinnye, tse di pitlaganang di lebega bosilo mo go Matshepo!

Matshepo o ne a tsoga a roroma ka Lamatthatso phakela. “Ija! E setse e le mariga jaanong!” a akanya jalo. “Ke tla kgona go apara baki ya me e ke e ratang thata!” Matshepo o ne a nyenya fa a akanya ka ga baki e ntle ya gagwe. E ne e le serolwana, e na le dithunya tse dipinki le bohhibidu gotlhe. E ne e na le dikonopo tse diphephole tse ditona. E ne e le bothitho, e na le bobowa ka fa gare.

Matshepo o ne a tswa mo
dikobong. O ne a apara jini
ya gagwe.

O ne a apara hempe
le jeresi.

O ne a rwala dikausu
le ditlhako.

O ne a rwala mmese o o
bobowa.

Go tswa foo, o ne a ya kwa khabotong e mmaagwe a bayang dibaki tsa mariga mo go yona. Baki ya gagwe e a e ratang thata e ne e seyo!

“Mama!” Matshepo a bitsa. “Baki ya me e kae?” Fela go ne go se ope yo o arabang.

Matshepo o ne a tswela kwa ntle. Bojang jo bo nang le segagane bo ne bo gwasagwasa ka fa tlase ga dinao tsa gagwe. “Mama!” Matshepo a bitsa. “Baki ya me e kae?” Fela go ne go se ope yo o arabang.

Matshepo o ne a bula lebati le le yang kwa phaposiboapeelong. “Mama!” Matshepo o ne a sebaseba. “Baki ya me e kae?” Fela go ne go se ope yo o arabang.

“Gongwe Mama o na le Mmê Tsiki,” Matshepo a akanya jalo. Fela pele a ka fitlha kwa ntlong ya ga Mmê Tsiki, o ne a bona monnawe, e bong Felleng a taboga ka kwa ntle. Felleng o ne a apere baki e ntle e e serolwana ka dithunya tse dipinki le bohibidu, e na le dikonopo tse di phephole tse ditona. “Ija! Ke baki ya me e le!” Matshepo a akanya. Matshepo o ne a gatsela. O ne a sa batle go lwela le monnaawe kwa ntle mo serameng. O ne a tabogela kwa gae. “Felleng ke legodu! Ke ipotsa gore ke eng gape se a nkutsweditseng sona,” Matshepo a akanya, ka kgalefo.

O ne a ya kwa phaposiborobalong mme a bula llai ya ga Felleng e e kwa godimo. Matshepo o ne a bona mosese wa gagwe wa bogologolo wa dithupana tsa botala jwa tlhaga le bohibidu. “Ija!” Matshepo a akanya. “Ke mosese wa me!” O ne a o ntsha mo llaing mme a o apara. O ne o utlwala o mo tsimpa!

Matshepo a bula llai ya bobedi. A fitlhela jeresi ya gagwe e pinki mo teng. “Ija!” Mmatshepo a akanya. “Ke jeresi ya me e!” a e ntsha mo llaing mme a e apara. E ne e le khutshwane thata mo go ena.

O ne a bula llai ya boraro. O ne a bona borokgwe jwa gagwe jwa mmala wa botala ba loapi. “Ija!” Matshepo a akanya. “Ke borokgwe jwa me!” O ne a bo ntsha ka mo llaing mme a bo apara. Bo ne bo utlwala bo mo tsimpa le bona! O ne a palelwa ke go bo kopela.

Matshepo o ne a leka go bula llai e e kwa tlase mme a palelwa ke go inama ka diaparo tsa gagwe tsotlhe tse di mo tsimpang. Ka yona nako eo, mmaagwe o ne a tsena ka mo phaposiborobalong. Mmaagwe o ne a simolola go tshega. “Matshepo, o dira eng ka diaparo tsotlhe tseo tsa bogologolo?” Mmaagwe a botsa. “Ga di tlhole di go lekana!”

“Felleng o utswitse diaparo tsa me tsotlhe!” Matshepo a rialo. “Tota le baki e ke e ratang thata!”

“Ao Matshepo,” mmaagwe a araba, “ke mo neile tsona! O a gola!” Mmaagwe Matshepo o ne a bula khaboto mme a ntsha kgetsana ya polasetiki. O ne a e neela Matshepo.

Matshepo o ne a bula kgetsana mme a ntsha baki e ntšhwa. E ne e le botala jwa tlhaga mme e na le dinaledi tse di serolwana le phephole. E ne e na le dikonopo tse dikhibidu tse ditona. E ne e le bothitho, e le bobowa ka fa gare. E ne e le baki e ntle go gaisa e Matshepo a neng a na le yona! O ne a e apara. E ne e mo lekana sentle.

Mo mosong wa letsatsi le le latelang, Matshepo o ne a e apara go ya kwa kerekeng. O ne a apara baki e ntšhwa ya gagwe mme a tswela kwa ntle. Felleng o ne a mo leba. “Ke batla baki e le!” Felleng a rialo, “ke baki e ntle go gaisa e nkileng ka e bona!”

Mmatshepo a tlamparela monnawe. “O se ke wa tshwenyega Felleng, ka letsatsi le lengwe, e tlaa bo e le ya gago.”

Puiso ya 1

Ke eng se Matshepo a neng a se batla?

O ne a batla baki ya gagwe.

O ne a bona baki ya gagwe kae?

O ne a bona monnaawe Felleng a apere baki ya gagwe.

Goreng Matshepo a ne a bitsa monnaawe legodu?

- Gonne monnaawe o ne a apere baki ya gagwe ya bogologolo.
- Gonne o ne a sa lemoga fa mmaagwe a neile Felleng baki.
- Gonne o ne a akanya gore Felleng o utswitse baki ya gagwe e a e ratang thata.
- Gonne o ne a sa lemoge gore baki e nnye thata mo go ena jaanong!
- Gonne o ne a sa itse gore mmaagwe o mo reketse baki e ntšhwa.

Puiso ya 2

Matshepo o ne a fitlhela eng mo llaing ya ga Felleng?

O ne a fitlhela mosese wa gagwe wa dithupana tsa botala jwa tlhaga le bohibidu, jeresi e e pinki ya gagwe, le borokgwe jwa botala jwa loapi.

A o kile wa tlhaelwa ke seaparo sa gago? Go ne ga diragala eng ka sona?

Fa ke tlhaelwa ke...

Goreng Matshepo a ne a bolelela monnaawe gore ka letsatsi lengwe baki

- Gonne o ne a lemoga gore Felleng o na le diaparo tsotlhe tsa gagwe tse di mo tlhaelang.
- Gonne o ne a lemoga gore mmaagwe o naya Felleng diaparo tsa bogologolo tsa gagwe.
- Gonne o lemoga gore o a gola, mme diaparo tsa gagwe tsotlhe di tlile go nna dinnye ka lengwe la malatsi!
- Gonne o itse gore ka lengwe la malatsi baki e ntšhwa ya gagwe e tlile go nna e nnye.

KGANG 2

BOROKGWE JO BON NTSHWANELANG

Thitokgang: Diaparo tsa rona

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya gore bana ba a gola le go feta diaparo tsa bona - fela jaaka kgang ya beke e e fetileng: Ke baki ya me. Mo dikgannyeng tseno ka bobedi, baanelwa-bagolo ba gola go feta diaparo tse ba kileng ba di rata. Bobedi jwa bone ba bona seaparo se sentšhwa se ba se ratang kwa bofelong.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Bana ba gola ka dinako tsotlhe, mme fa ba ntse ba gola ba feta diaparo tsa bona.
- Diaparo tse di farologaneng di lekana le go utlwagala ka go farologana mo mmeleng (pitlagane, lokologileng, gagametse, bonolo). Diaparo di dirilwe ka mefuta e e farologaneng ya matsela e e tlotlheletsang ka moo di utlwagalang.
- Mabenkele a na le diphaposi tsa go itekanya moo o ka itekanyang diaparo pele o di reka, go netefatsa gore di a go lekana le gore o rata ka moo di lebegang le go utlwagala.
- Go tlwaelegile go fetoga mo go se re se ratang fa re ntse re gola mme re leka dilo tse dintšhwa.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira dikgolaganyo

- Ke eng: Go akanya ka mo kgang e amanang le botshelo jwa gago, dibuka tse dingwe, kgotsa lefatshe.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya kgang botoka ka go e golaganya le dilo tse o setseng o di itse.
- Se thusa jang: E dira kgang gore e nne le bokao jobo tseneletseng le go gopolega bonolo.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
17,1	Fela lebaka e ne e le gore borokgwe jwa gagwe bo ne bo sa tihole bo mo lekana. O ne a sa bolo go ipatikanya mo go bona dikgwedi. Go ne ga diragala fela jalo, go fitlha letsatsi lengwe konopo e nngwe e kgaoga.	Nka dira kgolagano magareng ga dikgang tse pedi tsa rona. Ka bobedi Boikhutso le Matshepo ba feta seaparo sengwe se ba se ratang.
18,1	Boikhutso o ne a leka go fitlha se, fela e rile fa mmaagwe a lemoga, a swa ka ditshego. “Go lekane! Ke nako ya go reka borokgwe jo bo ntšhwa!” mmaagwe a mmolelela.	Nka dira dikgolagano magareng ga dikgang tse pedi tsa rona. Ka bobedi mmaagwe Boikhutso le Matshepo ba a tshega fa ba bona bana ba bona ba leka go tsena ka mo diaparong tse di sa tiholeng di balekana. Ga ba tshege gonne ba se pelonomi, fela go bontsha gore ngwana o lebega a tshegisa fa a leka go tsena ka mo seaparong se sennye thata.

Boikhutso o ne a tlhoile diaparo tse dintšhwa. O ne a rata diaparo tse di boleta, tse di mo nnang sentle, tse di tlhatswitsweng le go aparwa gangwe le gape. Fela lebaka e ne e le gore borokgwe jwa gagwe bo ne bo sa tlhole bo mo lekana. O ne a sa bolo go ipatikanya mo go bona dikgwedi. Go ne ga diragala fela jalo, go fitlha letsatsi lengwe konopo e nngwe e kgaoga.

Boikhutso o ne a leka go fitlha se, fela e rile fa
mmaagwe a lemoga, a swa ka ditshego.

“Go lekane! Ke nako ya go reka borokgwe jo bo
ntšhwa!” mmaagwe a mmolelela.

Morago ga malatsi a se kae, fa Boikhutso le rraagwe ba ya kwa mabenkeleng mmogo, o ne a tlhontse tsela yotlhe. “Ga ke batle borokgwe jo bontšhwa!” a akanya jalo.

Rraagwe Boikhutso a mo thusa gore a kokoanye marokgwe a mediro ya mefutafuta a bogolo jwa gagwe. O ne a di tseela kwa phaposing ya go itekanyetsa diaparo.

“Ke tla leta ka kwa ntle. O nkitsise fa o bone borokgwe jo o bo ratang,” a rialo.

La ntlha Boikhutso o ne a itekanya borokgwe jo bontle, jo bontsho.

“Gongwe ke bona jo bo siameng?” a akanya jalo jaaka a bo kgwagolola mo sekaletsing. Mme e rile fa a bo itekanya, lesela la teng la se ka la mo nna sentle. Le ne le utlwala le le thata, le mo ngapa.

“Ga ke batle borokgwe jo bontšhwa a akanya jalo.

Morago ga foo, Boikhutso a itekanya jini e nngwe e ntle, e e bopodudu jo bofitshwana.

“Gongwe ke tla ikutlwa ke gololosegile mo go bo?” a akanya jalo jaaka a bo kgwagolola mo sekaletsing. E rile fela fa a bo itekanya, a utlwa bo mo pitlagana. O ne a ikutlwa e kete le go tsamaya a ka se kgone go tsamaya. Fa a leka go kotama, jini ke fa e mo sega mo lethekeng.

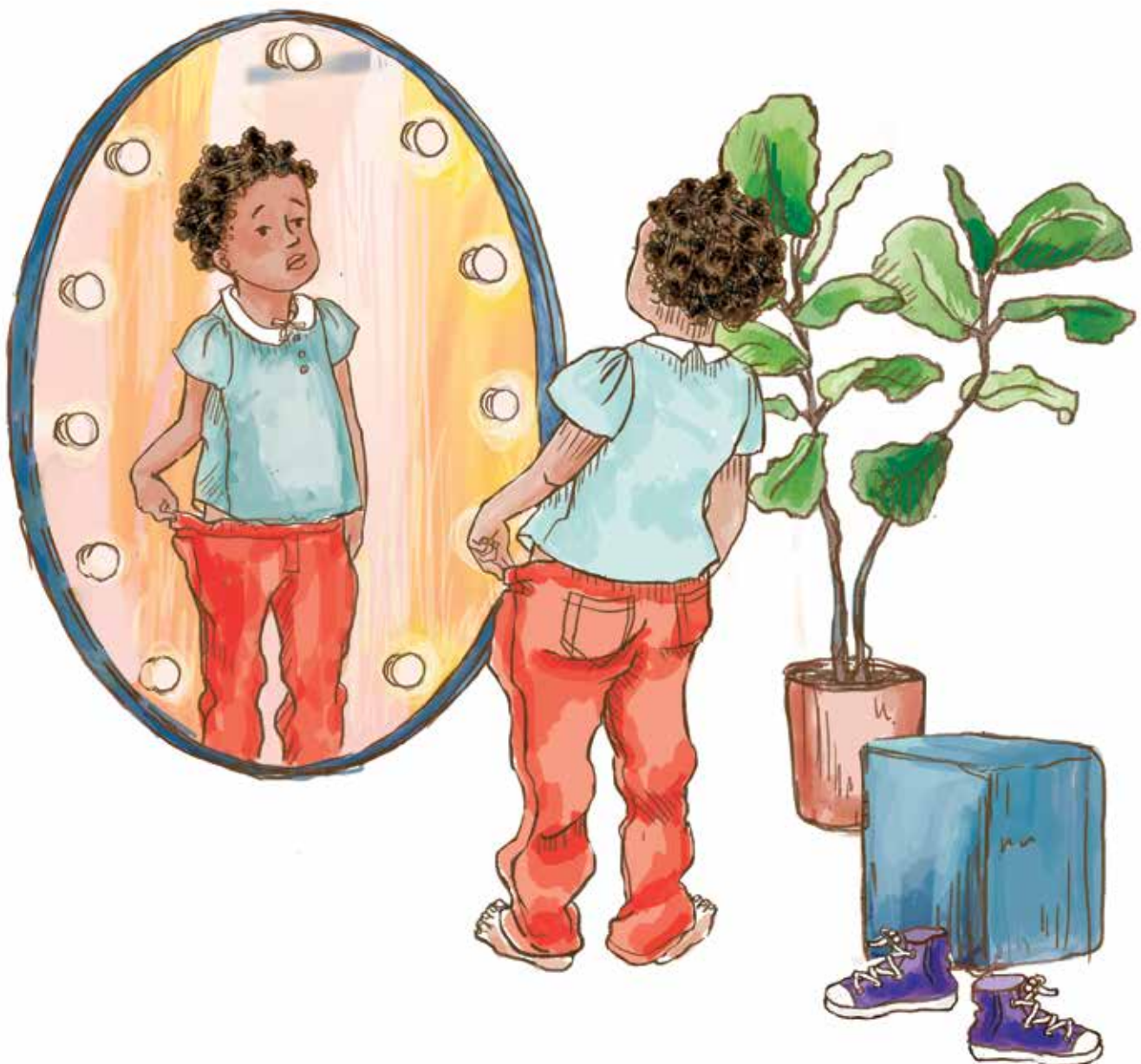
“Ga ke batle borokgwe jo bontšhwa a akanya jalo.

Morago ga foo, Boikhutso o ne a itekanya borokgwe jo bohibidu jo bo galalelang.

“Gongwe bo, bo tla nna botoka?” a akanya jalo jaaka a bo kgwagolola mo sekaletsing. Fela e rile fa a bo lekanya, a utlwa e kete bo bogolo thata. Bo ne bo utlwala bo le bokete thata. Ka jalo, o ne a tshwenngwa ke gore e kete bo tla wa fa a taboga, a tshameka.

“Ga ke batle borokgwe jo bontšhwa a akanya jalo.

“Go ntse go ya jang ka foo?” Rraagwe Boikhutso a mmitisa a le kwa ntle ga phaposi ya go itekanyetsa diaparo.

“Ga ke bone borokgwe jo ke bo ratang,” a rialo, a apara borokgwe jwa gagwe jo bo mo nnang sentle jwa bogologolo.

Fa Boikhutso a fitlha fa go rraagwe, o ne a eme gaufi le raka ya dikhethhe tse di akgegang, tsa malomolomo. Matlho a ga Boikhutso a galalela. “Go ntse jang ka se?” a botsa, “a nka itekanya dikhethhe?”

“A o di rata go gaisa marokgwe?” rraagwe a mmotsa. Boikhutso a dumela.

Fa Boikhutso a itekanya sekhethe sa ntlha, o ne a itse fela di tloga gore se siame. Letsela la teng le ne le le boleta. Le ne le utlwala bosilika mo letlalong la gagwe. Sekhethe se ne se sa mo tsimpe. Fa a nna fa fatshe, se ne se ngaologa sentle fela ka mo a batlang ka teng. Se ne se mo nna sentle tota fela jaaka borokgwe jwa gagwe jo bontle jwa bogologolo.

Boikhutso o ne a sa bona borokgwe jo bo mo nnang sentle, fela o ne a bone sekhethe se se mo nnang sentle tota.

Puiso ya 1

Boikhutso o ne a itekanya marokgwe a mofuta ofe?

O ne a itekanya borokgwe jo bontsho, jini e e bopududu jo bofitshwana le borokgwe jo bohibidu jo bo galalelang.

Boikhutso o ne a bona eng kwa lebenkeleng?

O ne a bona sekhetha se sentšha se se mo nnang sentle.

Ke goreng fa Boikhutso a ne a sa bone borokgwe jo bošwa?

- Ka gonne o ne a bona sekhetha boemong jwa borokgwe.
- Ka gonne go ne go se borokgwe bope jo bo neng bo mo nna sentle, fela sekhetha se ne se mo nna sentle.
- Ka gonne borokgwe jo bontsho jo a neng a bo itekantse bo ne bo utlwala bo le thata e bile bo mo tsimpa.
- Ka gonne jini e bopududu e a itekantseng yona e ne e utlwala e mo tsimpa.
- Ka gonne borokgwe jo bohibidu jo a neng a bo itekantse bo ne bo utlwala bo le bogolo e bile bo le bokete.
- Ka gonne sekhetha se ne se utlwala se siame tota fa a se itekanya.

Puiso ya 2

O akanya gore Boikhutso o ne a ikutlwa jang fa konopo ya borokgwe jwa gagwe e kgaoga?

Ke akanya gore o ne a ikutlwa a hutsafetse/ a tenegile/ a etsaetsega.

O akanya gore Boikhutso o ne a ikutlwa jang fa kwa bofelong a bona sekhetha se a se ratang?

Ke akanya gore o ne a itumetse/ a gololosegile.

Ke goreng fa Boikhutso a ne a ikutlwa a na le ketsaetsego?

- Ka gonne konopo ya gagwe e ne ya kgaoga mo borokgweng jo a neng a bo rata.
- Ka gonne o ne a sa batle go ya kwa lebenkeleng go ya go reka borokgwe jo bošwa.
- Ka gonne o ne a tloafoletse borokgwe jwa gagwe jwa bogologolo jo bo mo nnang sentle.
- O ne a sa batle go reka borokgwe jo bošwa, o ne a eletsa go apara jwa bogologolo, jo bo mo nnang sentle.
- Ka gonne marokgwe otlhe ao a neng a a itekanya a ne a sa tshwane le borokgwe jwa gagwe jwa bogologolo.
- Ka gonne go ne go se borokgwe bope mo go ao a itekantseng ona, jo bo neng bo mo nna sentle jaaka jwa gagwe jwa bogologolo.
- Ka gonne borokgwe jo bontsho jo a bo itekantseng bo ne bo utlwala bo le thata e bile bo mo tsimpa.
- Ka gonne jini e bopodudu e a e itekantseng e ne e utlwala e mo tsimpa.
- Ka gonne borokgwe jo bohibidu jo a bo itekantseng bo ne bo utlwala bo le bogolo le bokete mo go ena.

KGANG 3

KGANG YA GA NKOKO

Thitokgang: Bonkoko ba rona

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana go tlhaloganya ka moo bokgoni le setso di ka fetisetswang go kokomane e nngwe go ya go e nngwe ka go ruta, go ikatisa, le maitemogelo a a abelanwang.

Togaleano la go Tlhaloganya: Ela tlhoko go tlhaloganya

- Ke eng: Go lekola go tlhaloganya ga gago fa o buisa le go ema go senene fa sengwe se sa tlhaloganyesege.
- Goreng re se dirisa: Go lemoga fa o sa tlhaloganye mme o se baakanye.
- Se thusa jang: Se dira gore o nne o tsaya karolo le go tokafatsa go tlhaloganya ka go bua ka tse di sa tlhaloganngweng ka yona nako eo.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Bamalapa ba fetisetsa bokgoni le dingwao go tswa mo kokomaneng e nngwe go ya go e e latelang. Ka dinako dingwe bonkoko le borremogolo ba ruta bana dilo tse ba ithutileng tsona go tswa mo batsading ba bona kgotsa bonkoko le borremogolo ba bona. Seno se thusa go tshola dingwao tsa rona di tshela.
- Batho ba ka dirisa didiriswa tsa tlhago go dira dilo tse di mosola. Letsopa ke mofuta wa mmu o o ka bopiwang go dira dipitsa le dilwana tse dingwe.
- Go bopa ka letsopa ke bokgoni jo bo batlang gore o ikatise go ithuta. Batho gantsi ba tlhoka go ikatisa gantsi pele ba ka kgona.
- Fa letsopa le le metsi, le boleta mme go bonolo go le bopa. Fa le omelela, le nna thata mme le nne ka sebopego sa lona. Fa letsopa le le metsi le nelwa ke pula, le ka nna boleta gape mme la latlhelgelwa ke sebopego sa lona.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
31,1	Dineo ga a ise a ke a bone selo se sentle jaaka dipitsa tse nkokoagwe a di bopileng. Nkokoagwe o dubile letsopa a le tlhakanya le mmu. E nnile jaaka e kete ke dilo tsa maselamose mo go Dineo. "Ke batla go bopa dinkgo jaaka wena!" Dineo a bolelela Nkoko.	A nke ke eme mme ke akanye... A ke lekole gore a ke a tlhaloganya: Dineo o akanya eng ka dipitsa tsa ga nkokoagwe? Ijaa, ke a tlhaloganya. O akanya gore di dintle thata moo le ena a batlang go bopa dipitsa.
34,1	Nkoko a bontsha Dineo gore letsopa le dubiwa jang go tswa mo mmung. A bontsha Dineo gore nkgo e bopiwa jang ka kelotlhoko a ntse a e dikolosa ka kelotlhoko. A mmontsha gore dinkgo tsa gagwe di kgwarakgwariwa jang go di dira dintle. A bontsha Dineo gore dinkgo di omisiwa jang mo letsatsing.	A nke ke eme mme ke akanye... A nke ke lekole gore a ke a tlhaloganya: Ke dikgato dife tse Dineo a tshwanetseng go di latela go dira pitsa? Sa ntlha, o tlhoka go tlhakanya letsopa le le tswang mo mmung, go tswa foo o tlhoka go thala mekgabiso mo pitseng ya gagwe, mme kwa bofelong a ka e baya kwa ntle mo letsatsing go oma.

Dineo ga a ise a ke a bone selo se sentle jaaka dipitsa tse nokoagwe a di bopileng. Nokoagwe o dubile letsopa a le tlhakanya le mmu. E nnile jaaka e kete ke dilo tsa maselamose mo go Dineo. “Ke batla go bopa dinkgo jaaka wena!” Dineo a bolelela Nkoko. Nokoagwe a nyenya fela.

“Ke kakanyo e e siameng eo!” a rialo. “Ke ithutile go bopa dinkgo ke lekana le wena ka dingwaga!”

“Fa ke ne ke le dingwaga di le robedi jaaka wena, ke ne ke rata go lebelela mmê fa a bopa dinkgo tsa letsopa. O ne a duba letsopa go tswa mo mmung. O ne a dirisa mabogo a gagwe go dira dinkgo tseo, a bo a di baya mo letsatsing gore di ome. La ntlha fa ke bopa nkgo ya me, o ne a mpontsha go bopa nkgo ka kelotlhoko a e dikolosa gangwe le gape. O ne a mpontsha gore nkgo e kgwarakgwariwa jang go e kgabisa, e nne ntle!

Morago ga foo, a mpontsha gore e bewa jang mo letsatsing gore e ome. Fela, mo bosigong joo fa ke robetse, pula ya simolola go na! Fa ke tsoga, ka fitlhela nkgo e seo. Ka fitlhela fela motlhala wa mmu o mohibidu o ralala tshingwana. Nkgo ya me ya ntlha, ya bo e senyegile!” Nkoko a tshega.

Dineo o ne a ntse le nokoagwe, a leka go mo tshwantsha ka mogopolo e le mosetsanyana. “Goreng o ne o sa rute mmê?” ga botsa Dineo. “Ija! Dineo, ke lekile!” Nkoko a tshega.

“Fela mmaago o ne a sa rate go bopa dinkgo! Mmaago o ne a rata go tansa, o ne a tsweletsa moetlo oo wa rona boemong jwa se!”

Nkoko a bontsha Dineo gore letsopa le dubiwa jang go tswa mo mmung. A bontsha Dineo gore nkgo e bopiwa jang ka kelotlhoko a ntse a e dikolosa ka kelotlhoko. A mmontsha gore dinkgo tsa gagwe di kgwarakgwariwa jang go di dira dintle. A bontsha Dineo gore dinkgo di omisiwa jang mo letsatsing.”

O tlaa tlhoka go ikatisa thata!” Nkoko a tlhalosa. Dineo le Nkoko ba bopa dinkgo mmogo letsatsi lotlhe.

Fa dinkgo tsa ga Dineo di omile mme di phatsima,
Dineo a tlhopha e a leng motlotlo ka yona thata.

“A nka tsenya e ka mo ntlong?” Dineo a botsa nkoko.

“Goreng o batla go e tliša mo ntlong?” Nkoko a botsa.

Dineo a leba kwa godimo mo loaping. Go ne go bonala
maru kgakajana. “Ga ke batle e tlhaologa mo puleng,
jaaka nkgo ya gago ya ntlha!” Dineo a tlhalosa.

Puiso ya 1

Ke selo sefe se se ntle go gaisa se Dineo a kileng a se bona?

Dinkgo tsa ga nkokoagwe.

Nkoko o ne a le dingwaga di le kae fa a ithuta go bopa dinkgo?

Nkoko o ne a na le dingwaga di le robedi, fela jaaka Dineo.

Goreng Dineo a batla gore nkoko a mo rute go bopa dinkgo?

- Gonne a akanya gore dinkgo tsa ga nkokoagwe di didintle.
- Gonne o kgatlhwa ke nkoko, o batla go tshwana le ena!
- Gonne mmaagwe Dineo ga a itse go bopa dinkgo, o tshwanetse go ithuta mo go nkokoagwe.
- Gonne go bopa dinkgo ga go bonolo, mongwe o tshwanetse go go bontsha gore go dirwa eng!

Puiso ya 2

Nkoko o rutilwe ke mang go bopa dinkgo?

- O ithutile go bopa dinkgo go tswa mo go mmaagwe.

Goreng Dineo a sa ithuta go bopa dinkgo mo go mmaagwe?

Gonne mmaagwe ga a ke a ithuta go bopa dinkgo.

Goreng Dineo a ne a batla go tsenya nkgo e ntšhwa e a e ratang thata mo ntlong?

- Gonne nkgo ya ntlha ya ga nkoko e ne ya senngwa ke pula!
- Gonne ke dinkgo tsa ntlha tse Dineo a kileng a di bopa! Di botlhokwa ka ntlha ya lebaka leo.
- Gongwe Dineo o batla go bontsha mmaagwe gore kwa bofelong a ka kgona go bopa nkgo ka boena.
- Gonne Dineo a bona maru. O gakologelwa gore nkgo ya ntlha ya ga nkoko e ne ya senngwa ke pula. Ga a batle gore nkgo ya gagwe ya ntlha e ka diragalelwa ke se se tshwanang le seo!

KGANG 4

SOPO YA LEJE

YA GA NKOKO

Thitokgang: Bonkoko ba rona

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa.
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang e e tla thusa barutwana go tthaloganya gore batho ba ka dirisa dikakanyo tse di botlhale le go dirisana mmogo ka setlhophag thusana mo dinakong tse di thata.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Gantsi bonkoko le borremogolo ba dirisa botlhale ba bona, dikgang le maitemogelo a botshelo go kaela le go thusa bamalapa a bona le setšhaba.
- Pula e botlhokwa go godisa dijalo le go fepa diphologolo. Fa go le leuba (sebaka se seleele pula e na go le gonnye), batho le diphologolo ba ka nna le tlhalelo ya dijo.
- Sopo e diriwa ka go apaya ditswaki tse di farologaneng moogo ka mo pitseng, gantsi mo molelong. Sopo gantsi ga e nne le maje.
- Batho mo ditšhabeng ba ka thusana ka go abelana se ba nang le sona. Fa mongwe le mongwe a abelana ka bonnye jo a nang le bona, go ka diragala sengwe se segolo se se thusang botlhe.

Togaleano la go Tthaloganya: Dira ditshekatsheko

- Ke eng: Go tsaya tshweetso gore o rata kgang kgotsa ditshweetso tse baanelwa ba di tsereng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhama dikakanyo tsa gago le go tthaloganya kgang mo maamong a a tseneletseng.
- Se thusa jang: E go thusa go akanya ka molaetsa wa kgang le se o se dumelang ka yona.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
40,1	Nkoko o ne a tshwanelwa ke go akanya le go loga leano ka bonako! O ne a nna mo setilong sa gagwe sa motshikinyego. A itshikinyetsa kwa pele le kwa morago, a loga loano. "Aga!" ga goa Nkoko. "Ke na le leano! Tselane, ke nako ya gore ke dire sopo ya me e e tumileng ya leje!"	Ke dira tshekatsheko ya gore nkokoagwe Tselane o botlhale. Ke akanya gore a ka kgona go loga leano, le fa dinako di le thata.
43,1	"Nkoko o dira sopo ya gagwe ya maje e e monate!" a bolelela baagi ba motse.	Ke dira tshekatsheko ya gore Tselane o botlhale, fela jaaka nkokoagwe. O na le leano la go dira gore baagi ba motse ba batle go itse ka sopo ya ga nkoko e e kgethegileng.

Tselane le Nkoko wa gagwe ba ne ba tshwerwe ke tlala thata. E ne e le ka dinako tse di thata. Pula e ne e sa na. Mmopo o sa mela, le dikgomo di otile. Go ne go se ope mo motseng yo o neng a na le dijo tse a ka di abelang ba bangwe. Nkoko o ne a tshwenyegile. O ne a ka dira eng tota? Maoto a masesane a ga Tselane a ne a sesafala letsatsi le letsatsi, mme o ne a sa tlhole a tabogakaka le go tshameka fa sekolo se tswa.

Nkoko o ne a tshwanelwa ke go akanya le go loga leano ka bonako! O ne a nna mo setilong sa gagwe sa motshikinyego. A itshikinyetsa kwa pele le kwa morago, a loga loano. “Aga!” ga goa Nkoko. “Ke na le leano! Tselane, ke nako ya gore ke dire sopo ya me e e tumileng ya leje!”

Tselane a gotsa molelo. Nkoko a baya pitsa e kgolo e e tletseng metsi mo molelong. Tselane a ya go batla maje a a borethe go tswa mo mmung o o omileng kwa ntle. “Maje a, a tla dira sopo e e monate!” Tselane le Nkoko ba tshega ka boitumelo! Nkoko a tsenya maje mo metsing.

“Tselane, tabogela kwa motseng mme o bolelele mongwe le mongwe ka sopo ya me e e monate ya maje!” ga rialo Nkoko. Tselane a tabogela kwa motseng.

“Nkoko o dira sopo ya gagwe ya maje e e monate!” a bolelela baagi ba motse.

“Sopo ya maje?” ga botsa morutabana. “Ga ke itse ka ga seo.”

“Nkoko o tumile ka sopo e e monate ya gagwe ya maje.” ga rialo Tselane.

“Tota ke rata sopo eo,” ga rialo tsala ya ga Nkoko. “Ke tshwanetse go neelwa mogopo le nna.”

“A nka utlwelela?” ga botsa molemi.

“E utlwala e balola e le tota,” ga rialo modisa.

“Go ntse jalo,” ga rialo Tselane.

Tselane a nagana nakonyana. “Fela e ka se lekane botlhe,” a rialo ka pelo e e hutsafetseng. Botlhe ba ne ba lebega ba hutsafetse. Le bone ba ne ba tshwerwe ke tlala.

“Ke na le kakanyo!” ga rialo Tselane. “Ke a netefatsa gore Nkoko o tla abelana ka sopo ya gagwe. Fela lotlhe le tshwanetse go tla ka ditswaki tse di monate go di tsenya mo spong. Mme ka jalo e tla lekana botlhe!”

“Nka tliša ditapole,” ga rialo morutabana.

“Digwete di tla oketsa tatso,” ga bua molemi.

“Ke na le dieiye tse di monate tse re ka di tsenyang mo spong,” ga rialo modisa.

“Ke tla tllhaba koko ya me ya bofelo go apeiwa,” ga rialo tsala ya ga Nkoko.

Baagi botlhe ba tabogela kwa magaeng a bona go bona gore ba ka tliša eng go oketsa mo spong e e kgethegileng ya leje ya ga Nkoko.

Phufudi e ne ya tswa ka sekhurumelo sa pitsa. Nkoko a fuduwa metsi mme a tshela letswai le dinatfisi. A monko o o monate! Ka bongwe ka bongwe, baagi ba tlisa merogo ya bona go tla go e tsenya mo spong ya ga Nkoko. Jaaka mongwe le mongwe wa baagi a ntse a tsenya sengwe mo spong, e ne ya nna le lonko lo lo monatenate le go feta!

Kwa bofelong sopo e ne ya siamela go ka jewa.
Mongwe le mongwe a tliša mogopo mme ba nna go
dikologa molelo, ba abelana sopo ya leje e e monate. E
ne e lekane moo le ntšwa ya ga Tselane e kgonneng go
bona sengwe!

Morago ga moletlo wa dijo, Nkoko a ba tlotlela leinane. Tselane a opela pina mme mongwe le mongwe a itumela. E ne e le lobaka baagi ba sa nne mmogo go ja le go tsaya dikgang.

“A letsatsi le le monate le re nnileng le lona,” ga rialo molemi.

“Ke lebogela sopo ya leje,” ga rialo modisa.

“Le re bontshitse gore go abelana go humisa rona rotlhe,” ga rialo morutabana.

Tselane le Nkoko ba tshega mmogo ka monyebo wa sephiri.

Puiso ya 1

Ke setswaki sefe se se tlišitsweng ke morutabana?

O tlišitse ditapole.

Molemi o okeditse ka eng mo sopping?

O okeditse ka digwete.

Ke mang yo o tlišitseng dieiye tsa sopo ya leje?

Modisa o tlišitse dieiye.

Goreng sopo e ne e na le tatso e e monate jaana?

- Gonne mongwe le mongwe wa baagi o tlišitse setswaki.
- Gonne ditswaki tsotlhe di ne di na le tatso e e monate mmogo.

Puiso ya 2

Ke goreng fa nkoko a ne a tshwenyegile?

Gonne a ne a sena dijo tse di lekaneng go neela setlogolwana sa gagwe!

Nkoko o ne a le kwa kae fa a ne a sweetsa go dira sopo ya leje?

O ne a ntse mo setilong sa gagwe sa motshikinyego.

Baagi ba motse ba ne ba ikutlwa jang fa morago ga moletlo wa dijo?

Ba ne ba itumetse/ba kgotshe.

Dira tshekatsheko ka ga Tselane le nkoko wa gagwe. O nagana gore ba botlhale kgotsa ke batho ba ba nang le bokhukhuntswane?

Ke nagana gore ba.... ka gonne....

KGANG 5

A RE TSHAMEKENG BHATHI

Thitokgang: Re tshamekela kwa ntle

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya gore batho ba ba tswang kwa mafelong a a farologaneng ba ka nna ba dirisa maina a a farologaneng mo motshamekong o le mongwe. Gape go ka ba thusa go tlhaloganya gore go tshameka mmogo go ka re thusa go lemoga se re tshwanang ka sone.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tshaloseng ka tlamalalo, o dirisa metlhala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Bamalapa gantsi ba etelana ka maikhutso. Ka maikhutso, bana ba le bantsi ba etela masika a bona jaaka bonkoko le borremogolo, bommangwane, bomalome kgotsa bontsalaabona. Ba ka nna le ditsala tse dintšhwa fa ba etile.
- Motshameko o le mongwe o ka nna le maina a a farologaneng mo mafelong a a farologaneng. Ka dinako dingwe batho mo ditoropong, mo ditšhabeng kgotsa mo nageng ba tshameka motshameko o o tshwanang mme ba o bitsa ka maina a a farologaneng.
- Batho ba ka nna ba se tlhaloganyane bonolo. Ka dinako dingwe batho ba ka akanya gore ba a ganetsana gone ba dirisa mafoko a a farologaneng. Fela fa ba botsa dipotso le go tshalosa se ba se kayang, ba ka lemoga gore ba bua ka selo se le sengwe.
- Metshameko e ka nna tsela e e siameng ya go nna le boikamanyo jo bontšhwa le ditsala.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
53,1	Lebo o ne a etetse mmangwanaaagwe yo o nnang kwa Soweto ka Keresemose. Bulelwa o ne a etetse nkokoagwe. Tumi o ne a etetse bontsalae. Ka ponyo ya leitlho fela, boraro jo jwa tsalana.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore bana ba ba leng mo kgannyeng botlhe ba nna mo mafelong a a farologaneng. Ba ne ba tlile fela mo lefelong le le lengwe ka nako ya maikhutso.
57,4	“Motshameko o, o tswana gotlhelele le Toti! E tshwanetse ya bo e le motshameko o le mongwe!” Bulelwa a swa ka ditshego. “Mme o tswana gotlhelele le Chicago!” ga rialo Tumi. “E a tswana ka gore fa go se ope wa sethopa yo o ka digang tora ya dithini, jaanong setlhopha se se thibelelang se bona tšhono ya go tshameka?” “Ee,” ga rialo Lebo “Seo se tswana gotlhelele le Bhati.”	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore bana ba ne ba solofetse metshameko gore e farologane gonne ba ne ba na le maina a a farologaneng. Ke akanya gore ba ikutlwa ba gakgametse fa ba lemoga gore botlhe ba bua ka motshameko o le mongwe.

Lebo o ne a etetse mmangwanaaagwe yo o nnang kwa Soweto ka Keresemose. Bulelwa o ne a etetse nokoagwe. Tumi o ne a etetse bontsalae. Ka ponyo ya leitlho fela, boraro jo jwa tsalana.

“Ke feletswe ke monate,” ga rialo Bulelwa, “bogolo a re tshamekeng Toti.”

“Ga ke itse motshameko oo,” ga rialo Lebo, “bogolo a re tshamekeng Bhathi.”

“Chicago yona e jang? Oo ke motshameko o o monate e le tota!” ga rialo Tumi.

“Chicago? Seo se utlwala jaaka toropokgolo nngwe, e seng motshameko!” Bulelwa a pitikanya matlho.

Ba nna foo ba ngangisana mabapi le gore ba tshwanetse go tshameka motshameko ofe. Ba isana godimo le tlase, ka gore ke motshameko ofe o o monate.

“Go siame!” Bulelwa a ineela kwa bofelong, “Ke tsaya gore re ka tshameka Bhathi fa e le gore e monate jalo. E tshamekiwa jang?”

Lebo a emelela. “Go siame, fa e le gore re ya go tshameka Bhathi, re tlhoka go nna le dithini le bolo.

Seo se utlwala jaaka e kete re tshameka Chicago!” ga rialo Tumi.

“Mme le Toti, o tlhoka dithini le bolo go e tshameka,” ga rialo Bulelwa.

“Sa ntlha re tlhoka go ikgaoganya ka ditlhopha tse pedi. Setlhopha se sengwe se a tsena, mme se sengwe ke se se thibelelang. Setlhopha se se tseneng, se tshwanetse go taboga mme se leke go tlhatlaganya dithini go aga tora e telele,” Lebo a tswelela. “Jaanong se tshwanetse go tabogela kwa bogorogelong!”

“Motshameko o, o utlwala fela jaaka Toti!” ga boeletsa Bulelwa.

“Melawana eo, e tshwana tla! le ya motshameko wa Chicago.” ga boeletsa Tumi.

“Ruri?” ga botsa Lebo “Seo se a gakgamatsa!”

Lebo a tswelela. “Tiro ya setlhopha se se thibelelang ke go betsa ditokololo tsa setlhopha se sengwe ka bolo. Ditokololo tsa setlhopha se sengwe di tshwanetse tsa tila gore ba seke ba betswa ke bolo! Fa bolo e ka ba betsa, ba tshwanetse ba nne fa fatshe.”

“Ija! seo se utlwala fela jaaka Toti!” ga rialo Bulelwa, a lebega a tlhakane tlhogo.

“Nnyaa, seo ke melawana e e tshwanang gotlhelele le ya Chicago,” ga rialo Tumi.

“Ruri?” ga botsa Lebo, “Go a gakgamatsa e le ruri!”

“Go siame gee, setlhopha se se thibelelang se tshwanetse se neele setlhopha se se mo bogorogelong bolo. Tokololo nngwe le nngwe ya setlhopha e na le ditšhono di le tharo tsa go latlhela bolo le go leka go diga tora ya dithini.” ga tthalosa Lebo

“Seo se utlwala fela jaaka Toti,” ga rialo Bulelwa. “A mme fa setlhopha se diga tora ya dithini, se bona ntlha, le tšhono e nngwe ya go tshameka?”

“Ee!” ga rialo Lebo, a lebega a tlhakane tlhogo e le tota. “O itse jang?”

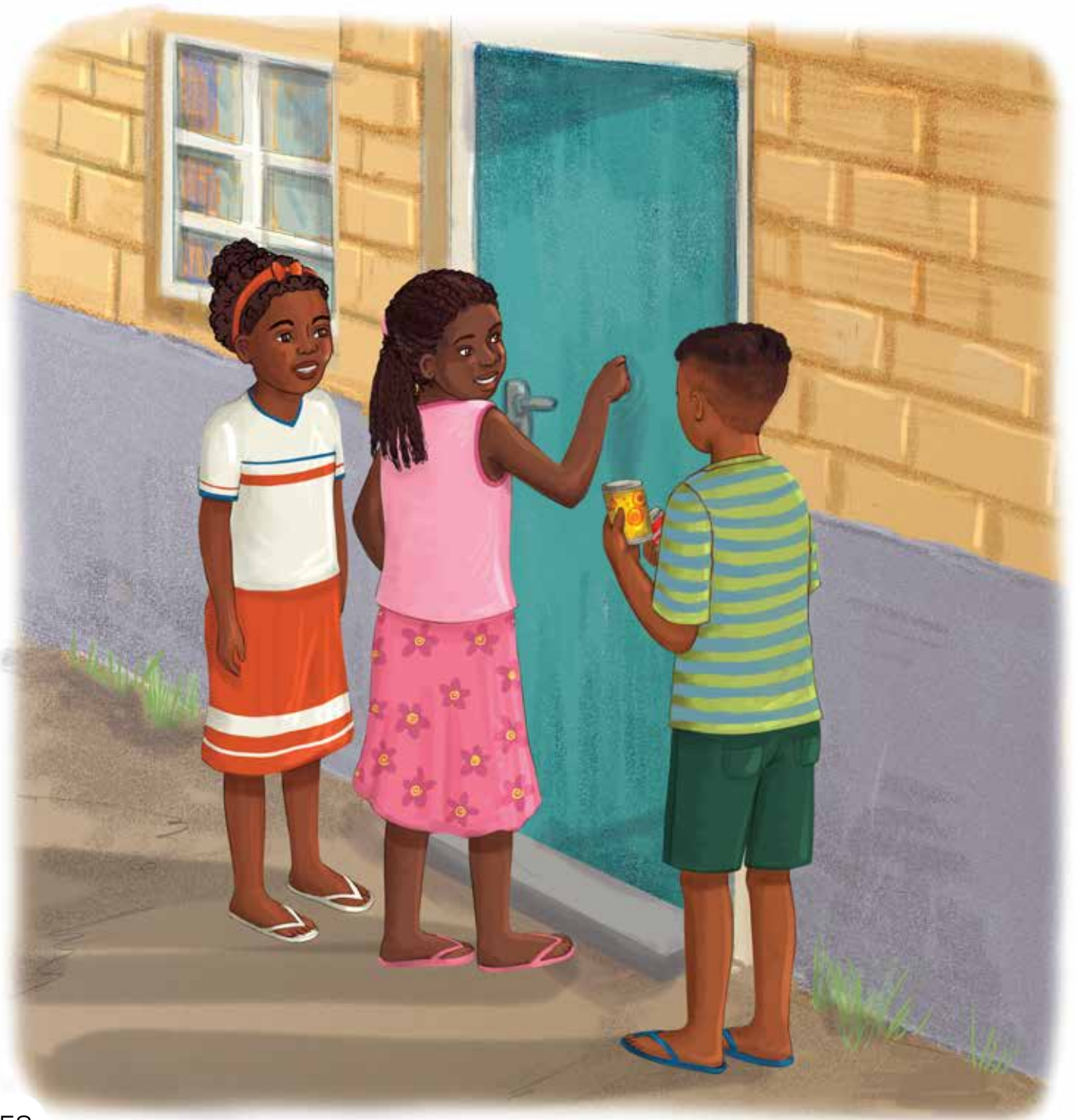
“Motshameko o, o tshwana gotlhelele le Toti! E tshwanetse ya bo e le motshameko o le mongwe!” Bulelwa a swa ka ditshego.

“Mme o tshwana gotlhelele le Chicago!” ga rialo Tumi. “E a tshwana ka gore fa go se ope wa setlhopa yo o ka digang tora ya dithini, jaanong setlhopha se se thibelelang se bona tšhono ya go tshameka?”

“Ee,” ga rialo Lebo “Seo se tshwana gotlhelele le Bhathi.”

“Go siame, tlayang re kokoanyeng dithini!” ga rialo Bulelwa. Ba ne ba tsena ntlo le ntlwana, ba kopa dithini mo baagisaneng.

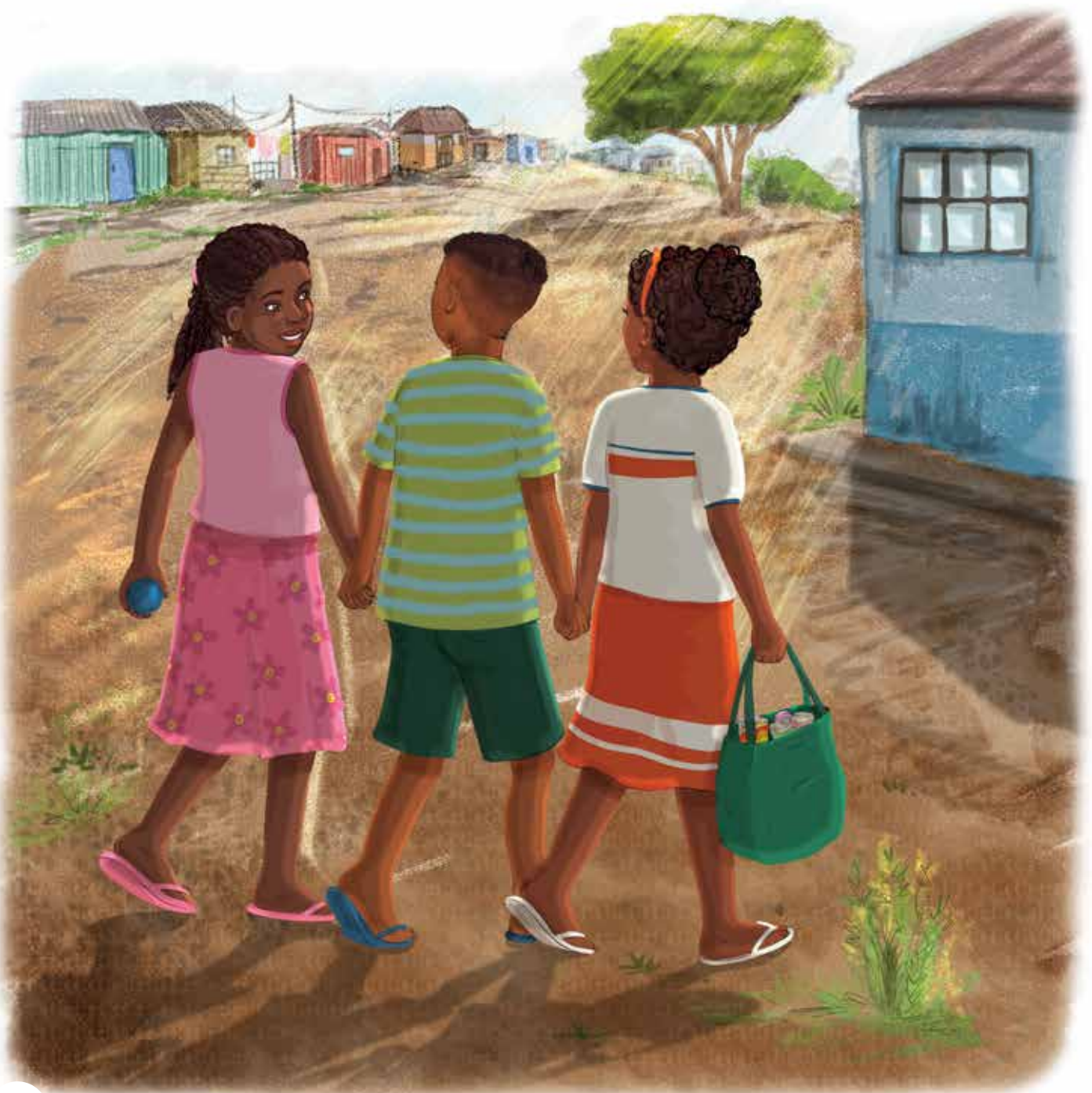
Fa ba fitlha fa ntlong ya bofelo mo mmileng, Lebo a kopa, “A le ka re neela dithini go ya go tshameka Bhathi ka tsona?”

Mosadi a ba laela go emanyana. A tla ka kgetsana e kgolo e tletse dithini.

“A o a itse gore batho ba bangwe ba bitsa motshameko o Chicago?” a tshega, “mme ba bangwe gape ba o bitsa Toti! Akanya fela!”

Kwa bofelong ke fa ba na le dithini tse di lekaneng.
Lebo, Bulelwa le Tumi ba lebana mo matlhong mme ba
nyenya, “A re tshamekeng Bhathi-Chicago-Toti,” ga
rialo Tumi a sule ka ditshego.

Puiso ya 1

Lefelo la kgang e, ke kwa kae?

Ke kwa Soweto, ka malatsi a boikhutso a Keresemose.

Ke maina afe a mararo a motshameko o o kaiwang?

Bhathi, Toti le Chicago.

Goreng baanelwa ba kgang e ba ne ba tlhakana tlhogo?

- Gonne ba ne ba nagana gore ba bua ka motshameko e e farologaneng, fela ba ne ba bua ka motshameko o le mongwe!
- Gonne ba ne ba nagana gore ba bua ka motshameko e e farologaneng, fela melawana yotlhe ya motshameko e ne e tshwana!
- Gonne ba ne ba sa itse fa motshameko wa bona o ba o ratang thata o na le maina a a farologaneng.

Puiso ya 2

Re ka akanya jang mabapi le gore baanelwa botlhe ba tswa kwa mafelong a a farologaneng?

- Gonne botlhe ba etetse ba masika kwa Soweto.
- Gonne ba sa tswa go nna ditsala ka jalo ga ba ise ba tlwaelane jalo.
- Gonne botlhe ba na le maina a a farologaneng a motshameko o le mongwe.

Bana ba tshwanetse ba kokoanye eng pele ba ka tshameka?

Ba tshwanetse ba kokoanye dithini.

Goreng baanelwa ba ne ba swa ka ditshego kwa bokhutlong jwa kgang?

- Gonne go ba tsere nako e telele go lemoga fa ba ne ba bua ka motshameko o o tshwanang.
- Gonne ba ntse sebaka ba tlhakane tlhogo.
- Gonne Bhathi-Chicago-Toti ke leina le le telele, le le tshegisang la motshameko o.

KGANG 6

GO GASANA KA METSI

KA LETSATSI LA

DIKGAKOLOGO

Thitokgang: Re tshamekela
kwa ntle

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa sena ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya gore go tshamekela kwa ntle go re letla go sekaseka tlhago, go ijesa monate le ditsala, le go itumelela dingwao tse di kgethegileng mo ditikologong tsa rona.

Togaleano la go Tlhaloganya: Tshwantsha mo mogopolong

- Ke eng: Go tshwantsha mo mogopolong ka se se diragalang mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go dira gore kgang e utlwagale e le ya boammaruri mme e kgatlhisa.
- Se thusa jang: E go thusa go tlhaloganya gore baanelwa le mafelo a lebega jang mme se dira gore kgang e utlwale sentle.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Dikgakologo ke setlha se se tlang morago ga mariga. Dikgakologo e kaya maemo a bosa a a bothitho, dithunya tse di thunyang, ditshenekegi di bonala mme diphologolo di nna matlhagatlhaga. Fa dikgakologo e fitlha, re ka itemogela malatsi a a bothitho, matlhare a mantšhwa mo ditlhareng, dirurubele di fofa, le dinonyane di aga dintlhaga.
- Maemo a bosa le dintlha di na le tshusumetso gore batho ba tshameka jang kwa ntle. Sekao, mariga, gantsi batho ba a itlhaganela gone ba gatsela. Fa maemo a bosa a nna bothitho, ba nna nako e ntsi kwa ntle ba tsamaya, ba tshameka le go batlisisa.
- Letsatsi la 1 Lwetse le itsagala e le Letsatsi la Dikgakologo mo Aforikaborwa. Nngwe ya dingwao tse di neng di dirwa mo metseselegaeng e mantsi e ne e le go tshela batho ka dikgamelo tsa metsi fa ba ya gae go tswa kwa tirong le kwa sekolong mme ba goeletse 'Nako ya Dikgakologo'. Ngwao eno e bontsha bokhutlo ba mariga, le tshimologo ya setlha se sentšhwa. Seno se santse se diragala mo mafelong a mangwe, mme ga e sa tshole e tlwaelegile.
- Ka dinako tse dingwe bokgaitsadil le ditsala ba tshameka metlae e e senang kotsi gore ba itumele. Mo kgannyeng eno, metsi ke karolo ya ngwao ya Letsatsi la Dikgakologo, e seng kotlo.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
65,1	Fela gompiano letsatsi le tihabile ka kgalalelo. Lerato a apola jeresi. "Selemo se atametse!" ga bua Lerato a nyenya.	Nka bopa setshwantsho sa mogopolo Lerato a fufulelwa fa a tsamaya mo letsatsing le le bothitho.
71,1	Ka nako eo, Lerato a utlwa ditshegwana tsa kgaitسادie. Fa ba retologa, ba bona Kgosi le ditsala tsa gagwe, ba fopha metsi. Botlhe ba ne ba tshotse dikgamelo tsa metsi.	Ke bopa setshwantsho sa mogopolo sa sefatlhego se se gakgametseng sa ga Lerato fa a utlwa mogoloe a tshega. O ne a ithaya are o babalesegile - fela ga go jalo.

Ka Labotlhano mongwe mo mosong, Bonolo le Lerato ba ne ba tsamaya mmogo go ya sekolong. E setse e le dikgwedi ba ntse ba rwala dihutshe, le go apara dijeresi tsa mariga. Fela gompiano letsatsi le tlhabile ka kgalalelo. Lerato a apola jeresi.

“Selemo se atametse!” ga bua Lerato a nyenya.

Ka metlha Bonolo le Lerato ba gata ba gatoga gore ba thuthufale. Fela gompieno ba iketlile.

“Bona!” ga bua Bonolo, a ema go lebelela dirurubele di le pedi tse di mmala wa namune.

“Reetsa!” ga bua Lerato a supa dithaga di aga dintlhaga mo setlhareng se se tona.

“Dupelela!” ga bua Bonolo a goga mowa. “E tshwanetse ya bo e le nako ya gore ditšhese di thunye.”

Mo mosong fa ba fitlha kwa sekolong, Mmê Soko a kwala letlha mo patitšhokong.

“Ija! Bona! Ke Lwetse, ke letsatsi la Dikgakologo!” a bua a nyenya.

Lerato a leba Bonolo.

“Nnyaa tlhe!” Lerato a fegelwa. “Kgaityadiake o rata go ntshela ka metsi ka letsatsi la Dikgakologo! Fa tshipi e lela re tla tshwanelwa ke go tabogela gae gore a se ka a re tshwara!”

Fa tshipi e lela, ditsala tsa ga Lerato le Bonolo tsa sweetsa go sala di tshameka.

“Tlayang le tshameke le rona!” ga bitsa Lethabo a tabogela kwa moswinking le Thato.

“Tlaya re tshameke!” ga bua Bonolo.

Fa Lerato a taboga go ya go tshameka le ditsala tsa gagwe, a lebala gotlhelele ka go itlhaganelela gae.

Fa basetsana ba ntse ba tshameka lobakanyana, ba bona Mmê Soko a tswa mo phaposing. “Salang sentle basetsana lo itumelele letsatsi la dikgakologo!” ga bua morutabana.

“Ija!” Lerato a fegelwa. “Ke lebetse gotlhelele ka letsatsi la Dikgakologo! A re tsamaye Bonolo, fela re tshwanetse go itlhokomela!”

Ba tabogela gae, fela Bonolo a lapa ka pele.

“Ga ke kgone go taboga sekgala se se kana!” a bua a hemela kwa godimo. Lerato a gadimakaka, a tsenwa ke letshogo.

“Re tshwanetse go ela tlhoko!” Ba gata ba gatoga, ka setu. Morago ga lobaka, Lerato a bona lebatlalela la kwa gaabo la kwa pele, a goga mowa go tswa kwa boteng!

“Re gorogile!” a bua ka kgololosego.

Ka nako eo, Lerato a utlwa ditshegwana tsa kgaitسادie. Fa ba retologa, ba bona Kgosi le ditsala tsa gagwe, ba fopha metsi. Botlhe ba ne ba tshotse dikgamelo tsa metsi.

Lerato a tsholetsa mabogo. “Go siame, go siame,
lo re tshwere! A tshega. “Tlheng re letleng re beye
dikgetsana tsa rona fa fatshe!”

E rile fela fa Bonolo le Lerato ba sena go baya dikgetsana fa fatshe, Kgosi le ditsala tsa gagwe ba tabogela kwa go bona. Bonolo le Lerato ba ne ba tshega, ba goa fa basimane ba ba gasa ka metsi.

“Boitumelo jwa letsatsi la Dikgakologo!” ga bua Kgosi.
Botlhe ba keketega ka ditshego.

Puiso ya 1

Lerato le Bonolo ba ne ba bona eng fa ba le mo tseleng ya go ya sekolong?

- Ba bone dirurubele tse di mmala wa namune.
- Ba bone dithaga di aga dintlhaga.

Kgang e e diragala mo letsatsing lefe?

E diragala ka 1 Lwetse, Letsatsi la Dikgakologo!

Ke goreng Lerato le Bonolo ba ne ba tsamaya ba iketlile fa ba ya sekolong?

- Gonne ba ne ba sa leke go ithuthufatsa.
- Gonne kgwedi ya Dikgakologo e ne e gorogile.
- Gonne ba ne ba lemoga matshwao a setlha se se fetogang.
- Gonne ba ne ba ema go lebelela dirurubele tse di mmala wa namune.
- Gonne ba ne ba ema go lebelela thaga e aga sentlhaga.
- Gonne ba ne ba ema ba nkgelela ditšheše.

Puiso ya 2

Bonolo le Lerato ba ne ba dira eng fa sekolo se dule?

Ba ne ba tshameka le ditsala tsa bona kwa ntle.

Ke eng se se gakolotseng Lerato gore ke letsatsi la Dikgakologo?

Fa morutabana a tswa mo phaposing o rile: “Boitumelo jwa letsatsi la Dikgakologo!” Seo se ne sa mo gakolola!

Ke ka ntlha ya eng Lerato le Bonolo ba ne ba kolobile?

- Gonne e ne e le letsatsi la ntlha la setlha sa Dikgakologo.
- Gonne mo mafelong a mangwe mo Aforikaborwa, ke setso gore mo letsatsing la ntlha la Dikgakologo batho ba tshelane ka dikgamelo tsa metsi.
- Gonne Lerato le Bonolo ba ne ba tshwanetse go tabogela kwa gae fa sekolo se dule, mme bona ba bo ba tshameka le ditsala tsa bona.
- Gonne kgaitisadiagwe Lerato, Kgosi, o rata go mo tshela ka metsi ka letsatsi la ntlha la Dikgakologo.

KGANG 7

LEINA LA ME KE KEWARONA

Thitokgang: Re a ipuelela

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tthaloganya gore maina ke karolo e e botlhokwa ya boitshupo jwa motho le gore go siame go bua ka tlotlo fa sengwe se le botlhokwa mo go wena.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tthaloseng ka tthamalalo, o dirisa metlhala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tthaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tthaloganya kgang le baanelwa botoka.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Maina ke karolo e e botlhokwa ya boitshupo jwa motho. Maina a kgethegile mme gantsi a na le bokao. Malapa a le mantsi a tlhopha maina ka kelotlhoko, ka lerato le tlhokomelo. Batho ba le bantsi ba motlotlo ka maina a bona.
- Batho ba bangwe ba na le maina a go tllaletswa kgotsa a a khutshwafaditsweng. Sekao, Ngwana yo o bidiwang Lethabo a ka bidiwa Thabo. Batho ba bangwe ba rata maina a a khutshwafaditsweng fa ba bangwe ba ba rata maina a a tletseng. Batho ba tshwanetse go leka go bitsa leina la gago ka nepagalo le go go bitsa ka leina le o batlang go bidiwa ka lona.
- Ka dinako dingwe bagolo ba tsaya ditshweetso tse bana ba sa dumelelaneng le tsona. Mogolo a ka akanya gore ba a thusa, mme ba sa lemoge gore go na le sengwe se se botlhokwa mo ngwaneng mongwe.
- Go nna le tlhompho ga go kaye gore o didimale fa sengwe se le botlhokwa. O ka nna boikobo le go tlhompha mme o santse o bolelela mongwe gore o ikutlwa jang kgotsa o tlhoka eng.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

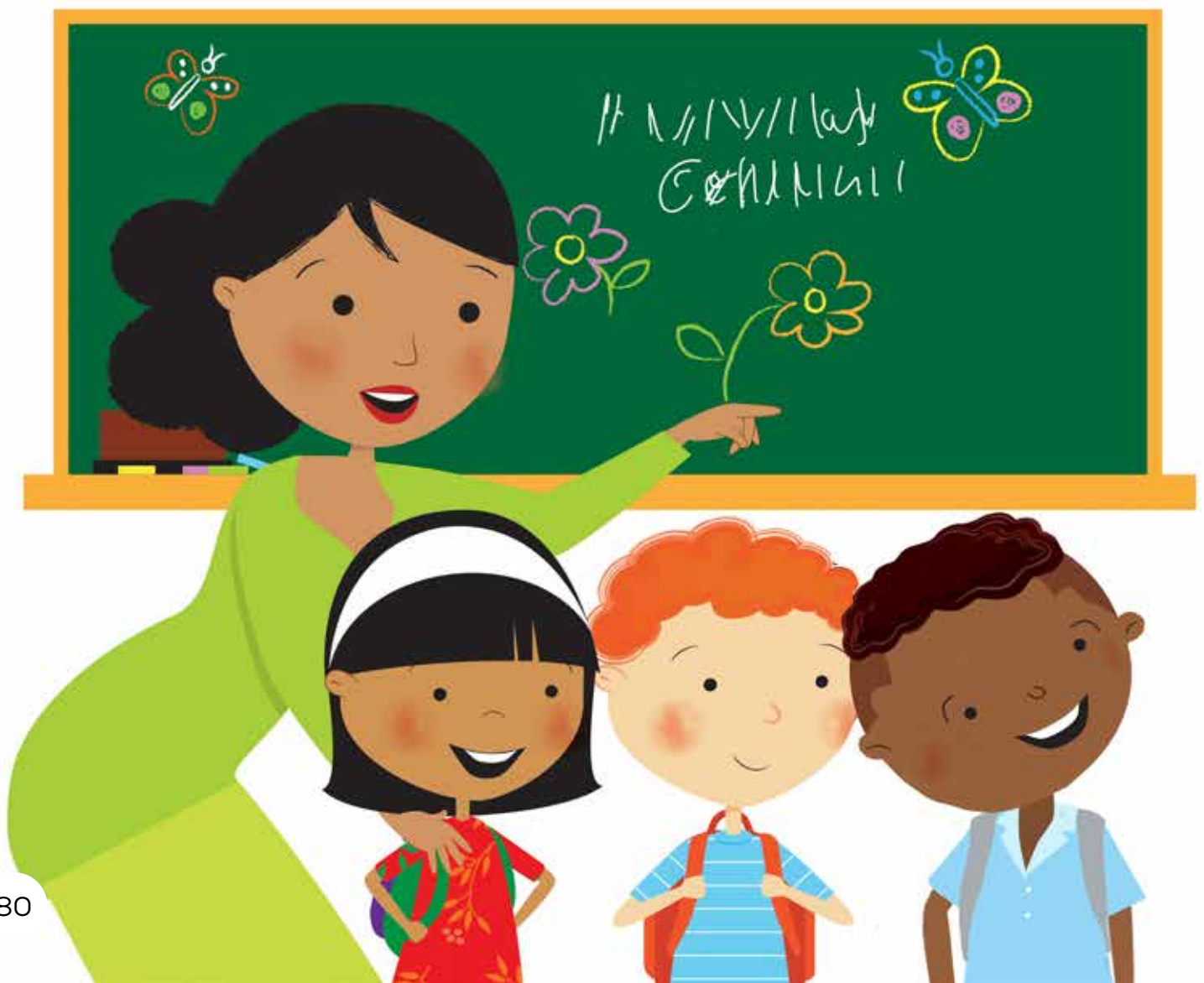
Tsebe le temana	Puiso ya	Bua jaana
81,2	“Ke tla go bitsa fela Kewa ga bua morutabana. “Leina la gago le leleele thata!” Kewarona o ne a sa batle go utlwala a tlhoka maitseo, a itidimalela fela.	Ke a ipotsa go re ke ntlha ya eng fa Kewarona a sa baakanye morutabana wa gagwe. Kgotsa ke dira diphopholetso tsa kitso gore ke ka ntlha ya gore o ne a tshaba go kgopisa kgotsa go galefisa morutabana wa gagwe.
84,1	Letsatsi lengwe le lengwe kwa sekolong Kewarona o ne a tlhologelwa go utlwa leina la gawe ka botlalo. Kewarona o ne a akanya go tshwaya morutabana phoso, fela o ne a sa batle go tlhoka maitseo.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore kwa sekolong Kewarona o bidiwa Kewa ka dinako tsotlhe, fela kwa gae o bidiwa ka leina la gagwe ka botlalo.

Fa e sale a belegwa, mongwe le mongwe mo lesikeng la gaabo Kewarona o mmitisa ka leina la gagwe le lentle ka botlalo e leng Kewarona. O ne a rata ka fa leina la gagwe le utlwalang ka teng. O ne a rata go le bitsa ka bonya, noko ka noko. O ne a rata gape go le bitsa ka lobelo. O ne a rata tsotlhe ka leina la gagwe!

Ka letsatsi la ntlha la sekolo morutabana wa ga Kewarona o ne a kopa barutwana botlhe go tla go ema fa pele ga phaposi. Morago morutabana a bitsa baithuti ka bongwe ka bongwe, a naya mongwe le mongwe manno a gagwe. Tafole nngwe le nngwe e ne e kgomareditswe pampitshana e e kwadilweng leina.

Kewarona o ne a sa kgone go ka leta go bona leina la gagwe le lentle le kwadilwe ka botlalo mo tafoleng ya gagwe.

Morago morutabana a bitsa leina la gagwe. O ne a le bitsa ka bonya, noko ka noko. Kewarona o ne a nyenya tota, mme a tsholetsa lebogo.

“Ke tla go bitsa fela Kewa ga bua morutabana. “Leina la gago le leleele thata!”

Kewarona o ne a sa batle go utlwala a tlhoka maitseo, a itidimalela fela.

Fa a sena go nna fa fatshe, a lemoga gore
pampitshana ya leina e kwadilwe Kewa. E ne e sa
bontshe leina la gagwe le lentle ka botlalo. Monyenyo
wa gagwe wa nyelela.

Mo tsamaong ya letsatsi, morutabana wa ga Kewarona o ne a mmitša go araba potso. “Kewa!” Ga bitša morutabana.

Kewa a latlhegelwa ke tšhono ya gagwe gonne a ne a sa lemoge gore morutabana o bitša ena.

Letsatsi lengwe le lengwe kwa sekolong Kewarona o ne a tlhologelelwa go utlwa leina la gawe ka botlalo. Kewarona o ne a akanya go tshwaya morutabana phoso, fela o ne a sa batle go tlhoka maitseo.

Morago ga dibeke di le mmalwa, Kewarona a tlela mmaagwe setshwantsho se sentle, se a se ratang, se a se takileng kwa sekolong.

“Ao! Ke goreng o fetotse leina la gago?” ga botsa mmaagwe.

“Ke ne ke se na boitlhophelo. Morutabana o rile leina la me le leleele thata. Ke ne ke sa batle go utlwala ke tlhoka maitseo!” ga bua Kewarona.

“Fa o batla go bidiwa Kewa go siame. Fa o sa batle, o tshwanetse go bolelela morutabana. Ga se go tlhoka maitseo! O na le tshiamelo ya go bidiwa ka leina la gago lotlhe le lentle!” ga bua mmaagwe. “Ke tlhaloganya gore o tshoga go bolelela morutabana. Ke tla tla go go buelela le ena.”

Ka letsatsi le le latelang, mmaagwe Kewarona a ya le ena kwa sekolong. Ba tsene go santse go le phakela. Kewarona o ne a ya go tshameka le ditsala tsa gagwe tse dintšhwa, fa mmaagwe a ya go bua le morutabana.

Fa tshipi e lela, Kewarona a tsenwa ke letshogo. “Ke tla reng fa e le gore morutabana o ntlhoile jaanong?” O tshwenyegile. E rile fa a tsena ka mo phaposing, morutabana a nyenya.

“Dumela Kewarona,” a mo dumedisa.

Fa Kewarona a tsaya manno a gagwe, a fitlhela
pampitshana ya leina la gagwe e fetotswe.
Pampitshana ya gagwe ya leina e ne e bontsha leina
la gagwe le lentle ka botlalo, Kewarona.

Puiso ya 1

Kewarona o ne a solofetse go bona eng mo tafoleng ya gagwe?

O ne a solofetse go bona leina la gagwe le lentle mo pampitshaneng, le kwadilwe ka botlalo.

Morutabana wa ga Kewarona o ne a mmita mang?

O ne a mmita Kewa.

Ke goreng Kewarona a ne a swabile?

- Gonne o ne a ithaya a re leina la gagwe le lentle le tla bo le kwadilwe ka botlalo mo tafoleng ya gagwe.
- Gonne morutabana o khutshwafaditse leina la gagwe.
- Gonne kwa sekolong o ne a sa bidiwe ka leina la gagwe le lentle ka botlalo.

Puiso ya 2

Ke goreng morutabana wa ga Kewarona a ne a mmita Kewa?

Gonne o ne a re leina la gagwe le leleele thata.

Mmagwe Kewarona o ne a akanya gore o ikutlwa jang?

O ne a akanya gore o ne a tshaba go bua le morutabana.

Ke goreng morutabana wa ga Kewarona a ne a fetola pampitshana ya leina kwa bofelong jwa kgang?

- Gonne mmaagwe Kewarona o ne a ya go bua le morutabana.
- Gonne morutabana o ne a lemosiwa gore o rata go bidiwa Kewarona, e seng Kewa.
- Gonne morutabana o kwadile leina le le fosagetseng. O ne ka jalo a tshwanelwa ke go le siamisa.

KGANG 8 SEKIPA SA GA BOTLHALE SE SE NTŠHWA

Thitokgang: Re a ipuelela

Tshedimosetso ya Lemorago

- Setlhangwa seno ke kgang ya maitlhamelo.
- E diragalela mo Aforikaborwa
- E diragala mo pakeng ya jaanong.
- Kgang eno e tla thusa barutwana ba gago go tlhaloganya gore batho ba ka nna le dikgatlhego le dikeletso tse di farologaneng, le gore go botlhokwa go tlhagisa se o leng sone go na le go ikutlwa o lekanyeditswe ke se batho ba bangwe ba akanyang gore o tshwanetse go se rata.

Togaleano la go Tlhaloganya: Dira diphopholetso tsa kitso

- Ke eng: Go fopholetsa dilo tse mokwadi a sa di tthaloseng ka tllhamalalo, o dirisa methala mo kgannyeng.
- Goreng re se dirisa: Go tlhaloganya bokao jo bo tseneletseng le melaetsa e e fitlhegileng.
- Se thusa jang: E go thusa go tsaya ditshweetso fa o buisa, le go tlhaloganya kgang le baanelwa botoka.

Dintlha tse o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Gantsi basimane le basetsana ba newa ditshamekisi tse di farologaneng, diaparo le mebala. Sekao, batho ba bangwe ba akanya gore pinki ke mmala wa basetsana mme botala ba loapi ke wa basimane. Batho ba ba farologaneng ba na le dikakanyo tse di farologaneng ka ga seno.
- Ka dinako dingwe batho ba ka bolelela bana gore ba rate dilo dingwe tse di rileng gonne e le mosimane kgotsa mosetsana. Sekao, batho ba bangwe ba ka re basimane e tshwanetse go rata go tshameka ka dikoloi. Batho ba ba farologaneng ba na le dikakanyo tse di farologaneng ka ga seno.
- Mo bonneteng, bana ba ka nna le dilo tse di farologaneng go sa kgathalesege gore ke basetsana kgotsa basimane. Bana ga ba rate dilo tse di tshwanang. Sekao, bana ba bangwe ba rata go taka. Ba bangwe ba rata diphologolo. Ba bangwe ba rata dikgodumodumo. Go nna mosimane kgotsa mosetsana ga go kaye gore o tshwanetse go rata mebala, ditshamekisi kgotsa diaparo tse di rileng.
- Ka dinako dingwe batho ba babedi ba batla dilo tse di farologaneng. Fa seno se diragala, ba ka nna ba se kgone gore bobedi jwa bona ba bone se ba se batlang. Go dumelelana ke tharabololo e mongwe le mongwe a ineelang go le gonnye gore ba dumelelane ka sengwe.

Go dirisa togaleano le kgang eno:

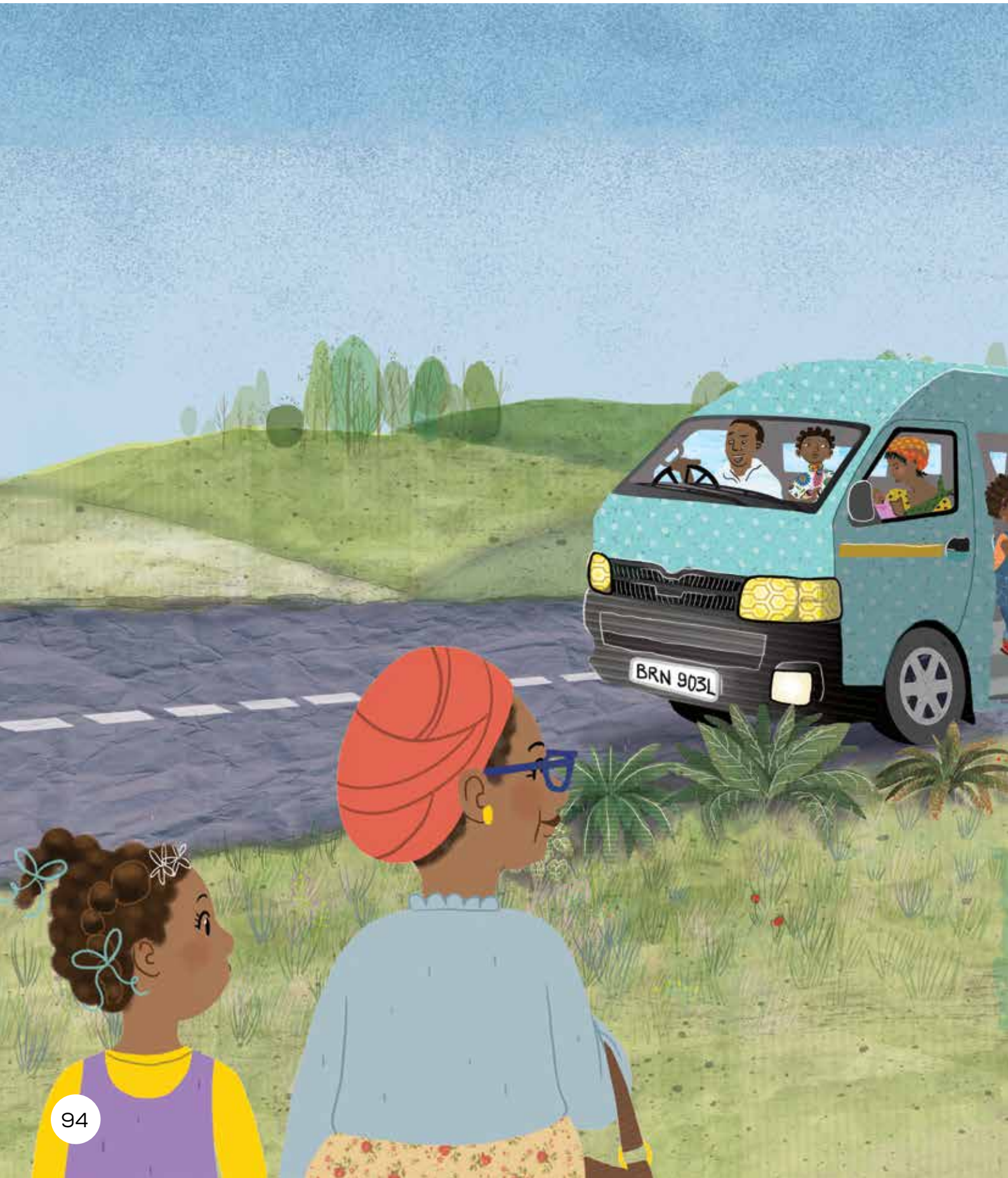
Tsebe le temana	Buisa	Bua jaana
98,1	“Se, se ntse jang?” ga botsa Nkoko. “Fela nna Nkoko ga ke rate tsa mmala o o pinki!” ga rialo Botlhale. “Basetšana botlhe ba rata mmala o o pinki!” ga rialo Nkoko. “Go siame, ke mosetsana fela nna ga ke o rate,” Botlhale a akanya jalo. “Go siame. Re tla go rekela sekipa se sesweu fela!” ga rialo Nkoko.	Nka dira diphopholetso tsa kitso gore Botlhale o ikutlwa a kgobegile marapo. Ke akanya gore o kgobegile marapo gonne nkoko o mmoleletse gore a ka tlhopha sekipa, fela ga a dumele dikipa tsotlhe tse Botlhale a di tlhophang.
98, picture	98, picture	Lebelela sefatlhego sa ga Botlhale mo setshwantshong. Seno se nthuso go fopholetsa gore o ikutlwa a kgobegile marapo.

E ne e le ka Lamatlhatso. Botlhale o ne a ya kwa lebenkeleng le nokoagwe. “Tlaga re tsamaye!” Nkoko a bitsa. Botlhale a tabogela kwa phaposiboapeelong. Botlhale le nokoagwe ba feta dikolobe di ja.

Ba feta basetšana bangwe ba tlola kgati. Ba feta mosadi a anega diaparo.

Kwa bofelong, ba fitlha mo tseleng e kgolo. Tekisi ya bona e ne e setse e le gaufi le go goroga!

Botlhale o ne a lebeletse kwa ntle ka letlhabaphefo tsela yotlhe.

O ne a bona sejanaga sa bogologolo se se robegileng. A bona dinku. Teng foo, a bona matshwao a mantsi a mebalabala.

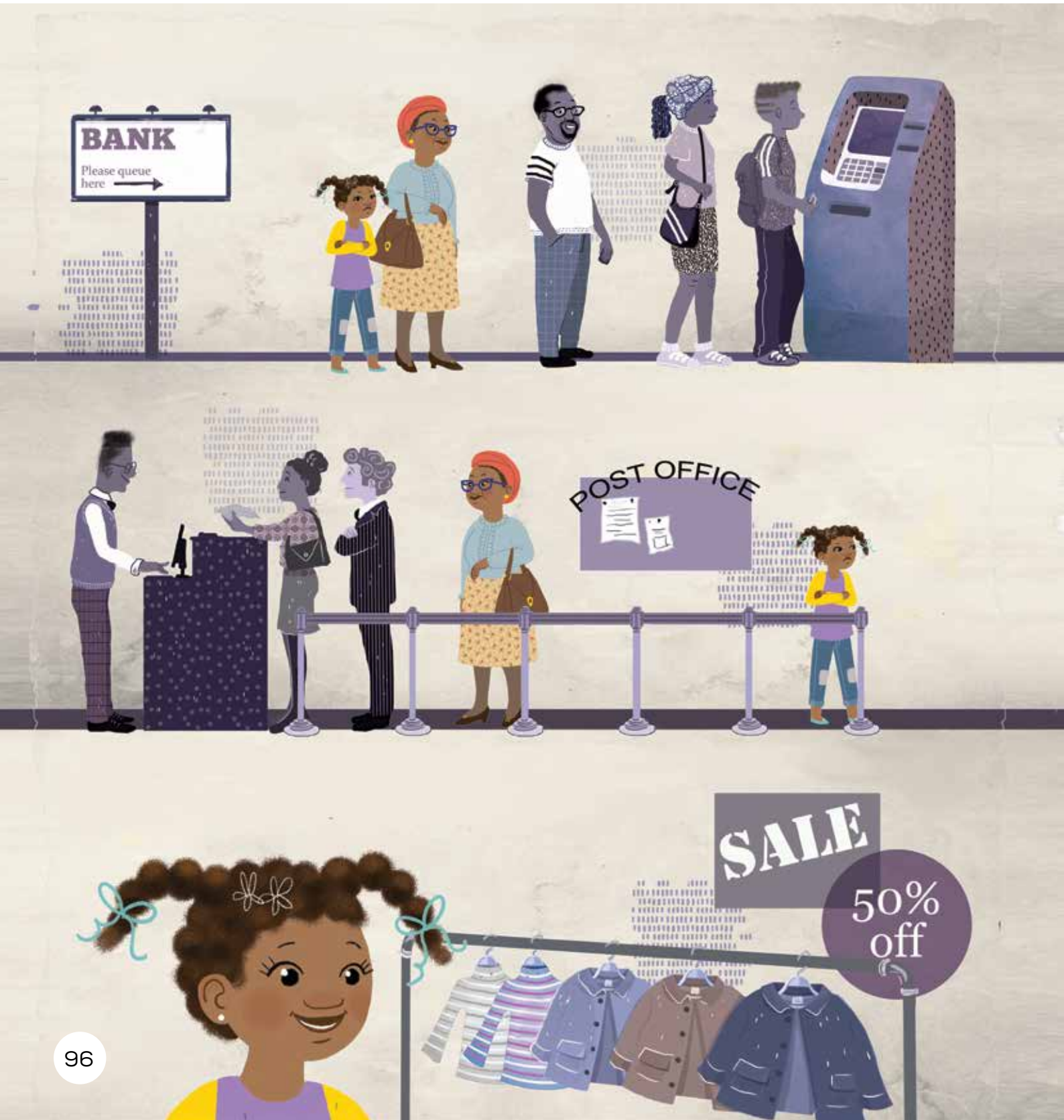

Ba ne ba gorogile mo toropong! Tekisi ya ema. “Tlaya re tsamaye!” ga rialo nkoko.

La ntlha ba ne ba ya kwa polokelong ya madi. Go tloga foo, ba ya kwa posong. Kwa bofelong, ba ya kwa lebenkeleng la diaparo.

“Ke tla go rekela sengwe se sentšhwa Botlhale, tsamaya o ye go itlhophela,” ga rialo Nkoko.

“Ke rata se,” ga rialo Botlhale, a supa sekipa se se botala ba tlhaga se na le setshwantsho sa kgodumodumo fa pele.

“Seo ke sa basimane,” ga rialo Nkoko.

“Fela ke rata bokgodumodumo,” ga rialo Botlhale.

“O lebeletse diaparo tsa basimane foo!” Nkoko a rialo.

“Ija! Ke rata se thata!” ga rialo Botlhale, a lebeletse sekipa se se nang le setshwantsho sa llori fa pele. Nkoko a thikitha tlhogo. “Goreng o sa dumele?” ga botsa Botlhale. Nkoko a tloga fa go ena.

“Se, se ntse jang?” ga botsa Nkoko.

“Fela nna Nkoko ga ke rate tsa mmala o o pinki!” ga rialo Botlhale.

“Basetšana botlhe ba rata mmala o o pinki!” ga rialo Nkoko.

“Go siame, ke mosetsana fela nna ga ke o rate,” Botlhale a akanya jalo.

“Go siame. Re tla go rekela sekipa se sesweu fela!” ga rialo Nkoko.

Fa Botlhale a goroga kwa gae, a tlogela kgetsana ya diaparo mo godimo ga tafole ya kwa phaposiboapeelong mme a ikela kwa phaposiborobalong ya gagwe. A nna mo godimo ga bolao mme a akanya ka ga dikipa tsotlhe kwa lebenkeleng la diaparo.

Mmaagwe Botlhale o ne a tsena ka mo phaposing. O ne a tshotse sekipa se se ntšhwa se se sweu.

“A se, ke sona se o se tlhophileng?” a botsa.

Botlhale o ne a bolelela mmaagwe ka se se diragetseng kwa lebenkeleng la diaparo.

“Ke na le kakanyo,” ga rialo mmaagwe mme a tswa mo phaposing. A boa a tshotse dipene tsa dikhokhi. “O ka dirisa tse go thala setshwantsho sa gago mo sekipeng sa gago se se ntšhwa!” a rialo. Botlhale o ne a akanya ka ga dikipa tsotlhe tse a di ratileng kwa lebenkeleng mme a simolola go thala setshwantsho.

Morago ga sebakanyana, rraagwe Botlhale a mmitša gore a tle go ja dilalelo. Botlhale a apara sekipa sa gagwe se se ntšhwa. A iteba mo seiponeng. Botlhale o ne a rata se a se bonang! A tabogela kwa phaposiboapeelong.

E rile fa Palesa a bona sekipa sa ga Botlhale, a supa setshwantsho. “Ke batla sekipa se se tshwanang le sa ga Botlhale!” a rialo. Botlhale o ne a leba mmaagwe mme mmogo ba nyeba.

Puiso ya 1

Botlhale o ne a batla sekipa se se ntseng jang?

O ne a batla sekipa sa kgodumodumo kgotsa sa sejanaga.

Nkokoagwe o ne a mo rekela sekipa se se ntseng jang?

Nkoko o mo reketse sekipa se se sweu.

Ke eng se se dirang gore o fopholetse go ya ka kitso ya gago gore Botlhale o tenegetse sekipa sa gagwe se se ntšhwa?

- O lebega a sa itumela kwa lebenkeleng.
- O tlogela kgetsana ya diaparo mo godimo ga tafote ya kwa phaposiboapeelong.
- O nna mo godimo ga bolao a bonala a sa itumela.
- O boleletse mmaagwe ka tsotlhe tse di diragetseng kwa lebenkeleng.
- O ne a thala setshwantsho mo sekipeng sa gagwe se se ntšhwa gore se lebege se le sentle, ka gone o ne a sa rate sekipa se nkoko a mo tlhophetseng sona.

Puiso ya 2

Ke eng se Botlhale le nkokoagwe ba sa dumelaneng ka sona?

- Ga ba dumelane ka gore Botlhale o tshwanetse go reka sekipa sefe?
- Ga ba dumelane ka gore basetsana le basimane ba rata eng.

Mmaagwe Botlhale o dirile eng go mo thusa gore a ikutlwe a le botoka?

- O a reetsa fa Botlhale a ikutlwa a hutsafetse.
- O mo neela dipene tsa dikhokhi.
- O mmolelela gore a ka thala setshwantsho sa sengwe le sengwe se a se ratang.

Goreng Botlhale a ne a ikutlwa a le mo tsielegong?

- Ka gone Nkoko o rile “nnyaya” ka dikipa tsotlhe tse a neng a di tlhopha.
- Ka gone nkoko o mmoleletse gore dilo tse a di ratang ke tsa basimane fela.
- Ka gone Nkoko o mmoleletse gore o tshwanetse go rata mmala o o pinki.
- Ka gone Nkoko o ne a sa letle Botlhale go itlhophela sengwe se a se ratang tota.

